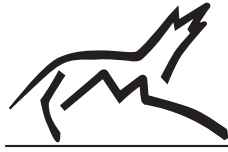

Revista
d'Arqueologia
de Ponent

n°25 2015

***Castella i praesidia a la façana
mediterrània de la Hispània
tardorepublicana***

Edició:
Carles Padrós
Joaquín Ruiz de Arbulo

Introducció

Introduction

En les pàgines següents es presenten els resultats del seminari Internacional de l'ICAC-URV, *Castella et praesidia a la façana mediterrània de la Hispània tardo-republicana*, celebrat a Tarragona el dia 13 de maig de 2014. Es tracta d'un bon exemple de l'empenta que estan assolint els estudis dedicats a definir i estudiar un tipus de jaciments arqueològics fortificats de petites dimensions en els quals la presència abundant d'armament i utilatge militar de cronologia inclosa entre els segles II i I aC permet identificar-los com a punts de control de rutes i territoris, o fins i tot com a espais logístics o *outpost*, però sempre tenint en compte la dificultat d'establir-ne la durada i sistematització no privada. Tots ells tenen una relació directa en la implantació militar romana.

Aquesta problemàtica ens permet traslladar a la nostra interpretació arqueològica altres conceptes i definicions constatades a les fonts escrites de l'antiguitat. En aquest cas, la nostra reunió ha pretès posar en comú a través de les fonts i de l'arqueologia el que deuria o podria ser un *castellum*, i a la vegada també les característiques de les guarnicions o *praesidia*. Aquest tipus d'estudi ha assolit un gran èxit en l'àmbit europeu les últimes dècades i això ha portat a considerar la dificultat de determinar, per manca d'estudis, que tots els jaciments que s'han definit com a militars i romans ho siguin realment,

ja que en moltes ocasions resulten ser indígenes amb defenses, i en altres romans però de caràcter civil.

Quant a la contextualització cronològica i geogràfica, sembla que aquest tipus d'implantació al territori tindria sentit en els moments d'estrès bèl·lic, que en el nord-est peninsular i durant la baixa república romana es divideixen, a grans trets, en tres grans moments (225-175 aC, 125-70 aC i 50-25 aC). Aquest tipus d'assentament i la xarxa que conformen, seran encara plenament actius fins al moment final de les guerres civils i únicament a la fi del segle I aC, amb les reformes d'August, podem ja contemplar una estructuració generalitzada a partir de territoris urbans.

La problemàtica exposada en aquest seminari ens permet traslladar a la península Ibèrica el funcionament i l'operativitat dels *praesidia* o petits destacaments situats seguint les diverses fronteres, així com en les rutes de comerç entre els ports del mar Roig i la vall del Nil. Un altre exemple, tot i que ja més estandarditzat i complex, és el de la frontera romana a la Germània als segles I i II, paradigma d'estructura defensiva i de control del territori a partir de *castella* i posts avançats.

El seminari va comptar amb la participació de François Cadiou (Université Michel de Montaigne - Bordeaux 3), Francisco Brotons (Museo Arqueológico de Caravaca de la Cruz), Moisés Diaz (ICAC-CODEX

SCCL), Jordi Principal (Museu d'Arqueologia de Catalunya), Maria Pilar Camañes (ICAC), Horacio González Cesteros (ICAC), Imma Mestres i Montserrat Duran (Camp de les Lloses-Tona), Carles Padrós (ICAC), Roger Sala (SOT Prospecció Arqueològica), Àngels Pujol (Associació GIRA), Josep Maria Nolla i Lluís Palahí (Universitat de Girona), a més de l'assistència d'una cinquantena de persones, des d'estudiants a investigadors, interessats en la temàtica tractada.

Aquest seminari d'investigació realitzat a l'ICAC ha comptat amb el suport econòmic del Departament d'Història i Història de l'Art de la Universitat Rovira i Virgili i també del Projecte coordinat d'investigació HAR 2012-37405 del MINECO "Roma, las capitales provinciales y las ciudades de Hispania".

Carles Padrós

Investigador predoctoral
Institut Català d'Arqueologia Clàssica
Pl. Rovellat s.n. Tarragona
cpadros@icac.cat

Joaquín Ruiz de Arbulo

Catedràtic d'arqueologia URV i
investigador de l'ICAC
Campus Catalunya, Tarragona
joaquin.ruizdearbulo@urv.cat

Grup de Recerca SETOPANT adscrit al
2104 SGR 1197 MIRMED-GIAC

Bibliografia

ALONSO, A. (1988). *Fortificaciones romanas en Extremadura: La defensa del territorio*. Servicio de Publicaciones de la Universidad de Extremadura. Càceres.

CADIOU, F. (2003). Garnisons et camps permanents: un reseau defensif des territoires provinciaux dans l'hispanie republicaine?. A: Á. MORILLO, F. CADIOU, D. HOURCADE (coords.). *Defensa y territorio en Hispania de los Escipiones a Augusto (espacios urbanos y rurales, municipales y provinciales)*. Col·loqui celebrat a la Casa de Velázquez (19 i 20 de març de 2001): 81-100.

CADIOU, F., MORET, P. (2012). Rome et la frontière hispanique à l'époque républicaine (IIe – Ier s. av. J.-C.). Les sociétés méditerranéennes face au risque: Espaces et frontières. *Institut Français d'Archéologie Orientale, Bibliothèque Générale*, 35: 21-44.

FABIAO, C. (2007). El ejército romano en Portugal. A: Á. MORILLO (ed.). *El ejército romano en Hispania. Guía Arqueológica*. Universidad de León. Lleó, 113-134.

JIMÉNEZ DE FURUNDARENA, A. (1995). Castellum en la Hispania romana: Su significado militar. *Hispania Antiqua*, 19: 129-150.

MAIA, M. (1986). Os Castella do sud de Portugal. *Madrider Mitteilungen*, XXVII: 195-223.

NOGUERA, J., PRINCIPAL, J., ÑACO, T. (2014). La actividad militar y la problemática de su reflejo arqueológico: el caso del noreste de la Citerior (218-45 a.C.). A: F. CADIOU i M. NAVARRO (eds.). *La guerre et ses traces. Conflits et sociétés en Hispanie à l'époque de la conquête romaine (IIIe-Ier s. a.C.)*. Ausonius Mémoires 37. Bordeus: 31-56.

OLESTI, O. (2000). Integració i transformació de les comunitats ibèriques del Maresme durant el s. II-I aC: Un model de romanització per a la Catalunya litoral i prelitoral. *Empúries*, 52: 55-86.

ROMEO MARUGÁN, F. (2005). Notas para un glosario de términos referentes a los sistemas defensivos de la antigüedad. *Salduie*, 5: 191-213.